

Herrman nekding wjögauwe

OROSHÁZI KÖZLÖNY

Közművelődési vegyes tartalmu hetilap.

Megjelenik minden vasárnap

ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEK:

Egész évre 8 K, félévre 4 K, negyedévre 2 K.
Egyes szám ára 20 fillér.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Pless N. könyv- és papirkereskedése
Erzsébet-királyné-utca 55. sz.
Kéziratok nem adatnak vissza

Hirdetések jutányosan vétetnek fel.

Nyilttér sora 50 fill.

TELEFON 11-1K SZÁM.

Meddő nyár.

Még nem haladtunk elő ebben a nyárban oly előre, hogy már most felállítsuk a mérleget, — de az bizonyos, hogy az óhajtott gazdasági veszedelmet ez a nyár se háritja le rólunk. Hiszen igaz, helyenként a csodálatos időjárás ellenére elég jó termés van, de még ha e részben nagyobb termés lenne is, amíg a közgazdasági feszültség tart, addig jó napokról, a gondok oszlatásáról nem beszélhetünk.

Igazán meddő nyarunk van, melyben reményeink meghalnak. És valami fásult közöny fog karjai közé. Máskor a nyárnak ezen a táján, már meg volt az aratás billansa és a pénzügyintézetek megnyitották az olesó hitel zsilipjeit. Most még azok a hitelintézetek is zsilipet zárnak, a melyek eddig, habár vékonyan, a hitelnek némi kis erecskéjét áttersztették. Semmiféle vállalkozás nem lendülhet fel abból az egyszerű okból, mert semmire nincsen pénz. A jelzálogpiac terén vagyunk a legrosszabbul, hiszen zálogleveleink egész Európa pénzügyi

következtében visszaözlönek és jelzálogbankjaink kénytelenek tőkájukat felhalmozni, hogy a beözönlő papirokat visszaváltsa. Ezért a vidéki takarékpénztáraknak visszleszámitoló intézetei nincsenek. És az a tőke, melyet ők forgatnak, már régen ki van helyezve. E mellett a hazai betétek nem szaporodnak. Hiszen a drágaság ugyanis az igényeket szállítja le. S mégis az emberek gondja súlyos, kivezető pedig ma nincs belőle.

Szél Kálmán a hazai pénzügyintézetek országos ülésén, jóllehet nem akart Híóbként vészhirotket pengetni, — maga sem tudja, hogy egyhamar a mai közgazdasági feszültség változik-e enyhébb lesz-e? Pranger, az osztrák magyar bank magyar származású vezértitkára nem tud egyéb kivezetőt a közgazdasági veszedelemről, mint azt, hogy a magyar középosztály fokozza le igényeit a minimumra.

És ha két ilyen közgazdasági kapacitás ekként nyilatkozik, ki az az optimista, aki hisz a viszonyok gyors változásában. Erről szó sincs! Méltán irhat-

tuk tehát cikkünk címéül, hogy meddő nyárban vagyunk, a melyben a közgazdasági viszonyok változását váró reményeink éppen úgy elfogytak, mint ahogy az áprilisi fagy tönkre tette gyümölmémeinket.

Ilyen viszonyok között hálás dolog lesz a Pranger eszméjére visszatérni és a legszigorubb takarékoság elvét emlegetni. Hálás dolognak ez semmi esetre sem mondható, de viszont felette szükséges, és kötelességét mulasztja a közvéleménynek minden orgánuma, a mely ebben a meddő nyárban éppen a legszükségesebb takarékoság elvét nem említi.

A takarékoság elvének azonban fő megvalósítója a magisztrátus, a mely a piaci viszonyok javításában tervszerű és egymásután való intézkedéseket tehet.

Elvárjuk ebben a nehéz közgazdasági helyzetben, a magisztrátustól, hogy a közlakosság megélhetési viszonyaiban ennek segélyére siet. Ma már elmulaszt-hatatlan, hogy a mi városunknak is legyen közéletelési politikája, és hogy

Hajnalváró tavaszi esték.

Irta: Cséplő István.

Szeretem a csendes tavaszi estéket,
Mikor a hold bujkál ezüstfelhők mögött,
Mikor fátyolosak, halványak a színek.
Mikor titkos-némán gyöngyöznek a vizek
Álmodó, virágos, szelid partok között.

Szeretem a csendes tavaszi estéket,
Mikor a bus utcák némák, néptelenek,
Mikor álmodoznak a kerti virágok,
Mikor az utcákon őrtálló akácok
Virágos ágai illatot lehelnek.

Szeretem a csendes tavaszi estéket,
Mikor fülemile ver a bokorágon,
Mikor az Éjszaka végigmegegy az utcán,

És mikor Éjország kipattant kapuján
Szökik a sok titok, sejtelem, vágy, álom...

Imádom az esték illatos csendjét,
Csendjébe szövődő fülemile-dalát...
Lelkemet a nagy csend álomba ringatja,
Szívembe színt, dalt lop az akác illata
S álmodozva várom a Holnap hajnalát...

Bálint Benedek művészetéről.

Dr. Herrmann Antaltól.*

„Most jövök Erdélyből” — mondhatom az ismert kuruc-nóta kezdő szavaival. Ahonnan a nap jön hozzánk. Ahol legkorábban volt gondolatszabadság és leglétsőbb hanyatlott le a szabadságharc zászlaja. Onnan keletről, ahol a magyarság élő védőbástyája, a maroknyi

* Tisztelt munkatársunk kérésünkre kivonatossan megírta előadását, mellyel 1913. május hó 18-án a tanoncotthonban megnyitotta Bálint Benedeknek és ne-jének remek csipkékből, fadaragványokból, rajzokból és fametszetekből álló kiállítását. (Szerkesztőség.)

székelység küzd a létért. Onnan jöttek Bálinték és az ő tőzgyökeres, eredeti, zseniális művészetük, amely egyéni és nemzeti és emberi, azaz igazi művészet.

Ide jöttem a jó kövér gazdag Nagy Magyar Áltöldre, ahol messze terjed a magyar nemzet hatalmas termékeny humus-rétege. Jöttem mint szerény közvetítő Erdély és Nagymagyarország közt, a Bálinték művészetére és e város intelligens közönsége közt.

Nem oktatni, nem magyarázni jöttem. A költészet, a művészet, ha magyarázatra szorul, elveszti himporát. Amiben itt szemünk gyönyörködik, az sem szorul magyarázatra. Az közvetlenül, szuggesztív bűvös erővel hat a lélekre. Ez a válogatott diszes közönség ki-vállóan intelligens, magától megéri, hogy amit itt szemlél, az abszolút szép. És ez a közönség annyira színmagyar, hogy lelkével, vérével megérzi, hogy ez a művészet abszolút magyar.

Jöttem, hogy mint műbarát, s mint Bálint-éknak nem mű-, hanem igazi barátja, ismét gyönyörködjem geniuszuk alkotásaiban. Minél

Sárossy Gyula divattermébe naponta érkeznek

valódi himalaya szövetségű újdivatok

legmodernebb szabással, elsőrendű munkaerő, versenyképes árak.

Kizárólag megrendelésre berendezett uri divatszabóság.

1913. június 1-től Erzsébet királyné-utca Horovicz-féle házba helyeztem át üzletemet.

mindent megtegyen, a legszükségesebb táplálékok minél olcsóbb megszerzésében.

De ez magában még csak fél megoldás. Igazában a mai nehéz időket csak azok élik át válság nélkül, és számíthatnak a jobb idők erőduzzadására, — akik ebben a nehéz időkből minden irányban a lesgigorúbb takarékosággal rendezkednek be.

Hogy a mostani meddő nyár ne sokáig tartson, arról éppen a dolgozó társadalom nyugodt magatartása, takarékosági szelleme és bizva-bizása segíthet.

Adatok az orosházi állami polgári fiú- és leányiskola értesítőjéből.

Polgári fiú- és leányiskolánk a vidék egyik legnépesebb polgári iskolája. A fiú iskola az 1912—13-ik tanévtől kezdve kísérleti gazdasági irányú hétéosztályú reform polgári iskolává fejlesztetett. A fiúiskolába beiratkozott 310 növendék. Ezek közül levizsgázott 296 tanuló. Es pedig 19 kitűnő, 55 jeles, 113 jó, 46 elégséges és 63 elégtelen. Megbukott 63, vagyis 21·28%. A bukottak közül javíthat 52, vagyis 17·57% osztályt ismételni köteles 11, vagyis 3·71%.

A leányiskolába beiratkozott 184, a kézimunka-tanfolyamba 10 növendék, összesen 194. Ezek közül levizsgázott 160 növendék. És pedig 19 kitűnő, 47 jeles, 68 jó, 14 elégséges, 16 elégtelen. A megbukott 16 növendék közül osztályismétlésre utasított 2, vagyis 1·25%. A két iskolába beiratkozott 478 rendes és 26 magán, összesen 504 növendék.

A tanulók illetőségére nézve orosházi fiú 195, leány 128. Békésmegyei fiú 44, leány 33, más vármegyei fiú 72, leány 33.

Anyanyelv szerint magyar fiú 281, leány 186, német fiú 26, leány 6, tót fiú 4, leány 2.

Vallás szerint ág. ev. fiú 186, leány 82, róm. kath. fiú 86, leány 46, református fiú 39, leány 20, izraelita fiú 27, leány 45, unitárius fiú 3.

A szülők polgári állása szerint birtokos vagy bérlő 115, önálló iparos 149, önálló kereskedő 83, köztisztviselő vagy egyéb értelmiség 78, szolgálatot tevő, vagy egyéb 80.

Latin nyelvet tanultak 10-en, francia nyelvet 6 leány és 10 fiú, német társalgást 44 növendék.

Gyorsírást 28 növendék tanult.

A tanulók egészségi állapota egész éven át kielégítő volt.

Az iskola szorgalmas és jó magaviseletű növendékei, akik a tanulásban kitűnő eredményt mutattak fel és példás magaviseletet tanúsítottak különböző ösztöndíjakat kaptak. E tanévben 28 növendék 397 korona ösztöndíjat kapott, az alapítványok összege 10464 koronát tesz ki.

A Budapestre rendezett tanulmányi kiránduláson résztvett Pál Ernő h. igazgató, 3 tanárnő és 3 tanár vezetése alatt 51 fiú és 53 leánynövendék.

Részletesen beszámol még az értesítő a tanévben a tantestületben előfordult változásokról, az iskola ünnepeiről, a könyvtárak és szertárak gyarapodásairól, továbbá a kézügyességi oktatásról.

Az értesítőt Pál Ernő h. igazgató állította össze, melynek értékét nagyban emeli Nagy Lajos igazgató-szakfelügyelőnek az értesítőhöz mellékelt „A kísérleti hétéosztályú reform polgári iskolának tanítási tervezete“ című munkája, melyet gondos körültekintéssel és nagy szaktudással állított össze. E tervezet

fogja alapját képezni azon korszakot alkotó munkának, mely a magyar kiskoradát van hivatva ésszerű mezőgazdasági oktatás által a végső pusztulástól megmenteni.

A tervezet készítésében az orosházi reform polgári iskola egész tanári testülete buzgón kivette a maga részét.

Munkásnő-otthonok.

Amikor Bezerédj Pálnak, a földmivelésügyi miniszterhez intézett, előtűnk fekvő jelentését lapozgatjuk, meghatóttan gondolunk arra a szerény kis selyemhernyóra, amelyet Rafael, vagy egyik tanítványa rajzolt s amely az urbinói herceg jóvöllából került a vatikáni könyvtárba. Nem foglalt el az országban senkitől semmi földet, sőt nyomában országutjaink a szederfák százazreivel népesedtek be. 1879-ben a tenyésztők 7400 korona keresethez jutottak, 1912-ben pedig már 4.117-857 korona jövedelmet jelentett a selyemhernyó Magyarország földmivelő népe éppen legszegényebb rétegének. Már 1912. év júniusában fizették ki (1880 óta) a századik millió koronát a selyemtenyésztőknek.

A selyemfonál legombolyítása nem nehéz testi munka, de nagy figyelmet és gyakorlottságot igényel és éppen ezért selyemfonóinkban nehézségeket okozott az állandó képzett munkások hiánya. Időbelileg körülbelül összesített ezekkel a nehézségekkel az a tervbe vett intézkedés, hogy az állam ezental csak 12 éves korukig gondoskodik az elhagyott gyermekekről, aminek következtében évente mintegy négyezer 13 éves gyermek kerül ki a menhelyekből. A fiúk mint tanoncok még csak elhelyezkednek valahogy, de mi lesz a leányokkal ezen reájuk nézve éppen a legfontosabb életkorban! Szerencsésen oldották meg a kérdést a selyemfonóknak mellett épített munkásnő-otthonok által. A tolnai otthon 120 leány befogadására 130.000 koronába került, a győri otthon 240 leány számára 200.000 koronába, a komáromi egyelőre 60, később szintén 240 leány számára rendeztetik be, sőt Lugoson, Ujvidéken, Pancsován és Mohácson is terveznek hasonló otthont az ottani fonóknál. A gyermekmenhelyeken kívül a Liga, az

többször szemlélem ezeket, annál több utat, annál több élvezetet találok bennök.

Jöttem, hogy mint szakértő, mint a néprajz egyetemi docense, az erdélyi néprajzi múzeum igazgatója, a milleniumi kiállítás néprajzi részének főelőadója, rövid egyszerű szavakban tanúságot tegyek, hogy Bálinték munkája a magyar geniusz, az igazi geniusz revelációja. Bálint egyesíti az alkotó néplelek négy funkcióját. Szemével magába foglal mindent, ami a formák világában szép és magyar. Lelkében mindezt egységes stílussá, eszményyé, művészi világnézeté tömöríti és hatványozza. Képzeletével ebből konkrét alakokat projiciál a tárgyak világába s végre a maga és felesége kezével megvalósítja azokat ezekben a műremekekben.

A művészi alkotás sikerének és marandóságának a titka: a stílus. E nélkül lehet hatásos, de nem állandó. A stílus: természetesség és egyéniség. A mai divatos u. n. műirányok részben természetellenesek és áramlatosak. Termelő és fogyasztó (nem lehet őket alkotónak és közönségnek nevezni) mintha hiányos értekekkel appeiciálnák a természetet, illetőleg a képzetek, hangok, alakok világát. Nem törődnek a múlttal: a jövő nem fog törődni velük. Nem ismernek nemzetet, nem válhatnak nemzetivé. Pedig a nemzetet kívül még nem lehet ember. Nem egyének, mert nagy tévelygőket utánoznak és az elfásult ösztönű tömegek perverz izlését követik, vagy hizökként izlését perverzizé teszik.

Bálinték művészetének főjellemé és főereje a stílszerűség. Stílus: alak és tartalom teljes harmóniája. Bálintnál a természeti és a műalkal, a cél és az eszköz egyveleszületett székely természetkultusszal megleszi a természet legbensőbb lényegét, legmélyebb titkát, és a geniusz bűvös erejével művészté eszményíti a természetet. Az ő stílusa egységes és egyéni, általános és eredeti. Egységes szellem él fametszeteiben és rajzaiban, faragványában és

butorszerkezeteiben, s azokban a tündéralakokban, melyeket az ő képzelete tervez és kongeniális feleségének tündérújjai varázsolnak a leheletszerű vászonra. Bálintnál egy a koncepció, a kompozíció, a konstrukció, a dekoráció.

Művésze egyéni, mert az ő maga, mondhatni az ő spiritista fotografiája, olyan, amilyent más nem csinált, noha egyes motívumaiban, csirában majdnem minden földije ugyanezt csinálja. Egyéni, mert a legteljesebb összhangba egyeztetli a maga és a nemzet egyéniségét. Lokális, mert a szülőföldben gyökerezik, és annak környezeté őselemeiből szerveződik. És általános, mert a világművészet centrumaiban csiszolódott és a primitívét az abszolút klasszikussal egyeztetli. Eredeti, nem mert soha nem látott és létezett alakokat kohol, hanem mert a legrealisabb alkotórészeket egészen sajátos módon a legideálisabb formába iktatja. Igazán nemzeti és amellet, sőt épen ezért egyetemes emberi is. A népiest nemzetivé emeli, a nemzetit az emberiség számára általánosítja. A múltból alkot a jelennek és ebből a jövőnek.

Még nincs igazi magyar művészi stílus, kivéve a költészetet, Bálint nem teremtette meg, de megsejtette a célt, megtalálta az eszközöket, megjelölte az utat. Ezen haladva, kifejlődhetik a nemzeti stílus. Enélkül nem lehet magasabb szabasi értelemben vett magyar stílusú élet sem.

A természeti vallású népek azt hiszik, hogy a természetben mindennek van lelke, a fának is: a driadok. Bálint megérezte, megértette a magyar fa egyetemes lelkét; a fa geniusza alkot benne. Fában farag, fát farag, fából farag. Rendeltetés, szin, alak; konstrukció és ornamentika: mindenben a legteljesebb harmonia. Mindennek van értelme, célja. Bálint a magyar fa függetlenségének és önállóságának apostola és hitvallója. Munkájában frigyre lép a művészet az étellel. Ez az igazi iparművészet, a határok egymásba folyása mindkét

fél előnyére. Ami szép, az hasznos is; ami hasznos, az szép is. Munka és izlés egymást emelve. A magyar slójd sokat próbálgatott problémájának legtökéletesebb és legpraktikusabb megoldása.

Talan valami sejtelmes ösztön vezette Bálintot, a magyar fa nagymesterét ide, a magyar fa másik nagymesterének Thék Endrének hazájába. En szerencsés oment látok abban, hogy itt, a Thék alkotásában (az iparos tanulók otthonában) rendezte Bálint e gyönyörű kiállítást. Amint Thék műve egyénileg és nemzetgazdaságilag fényesen sikerült, talán sikerül a Bálintké is.

Ez jórészt Orosháza művelt, vagyonos, jóizlésű, hazafias közönségétől függ. Kérem, karolják fel ezt a művészetet, adjanak neki termékeny talajt, élesztő levegőt, fejlesztő otthont. Ezzel Orosházának előkelő helyet biztosítanak a magyar művészet, a magyar műipar történetében.

Bálinték székelyek. A székely a harcban hős, a munkában zseniális. Tündérszépességű szülőföldjének erdős talaja sok fát ad neki, de kevés kenyeret. A gazdag magyar Alföld ad kenyeret a székely fáért, a székely fa művészetének.

Megragadom az alkalmat, hogy szíves figyelmükbe ajánljam Erdélyt. Amint minden igazhívó mohamedánnak vallásos kötelessége, hogy legalább egyszer búcsut járjon Mekkába, úgy minden igaz magyarnak hazafias kötelessége volna, hogy legalább egyszer elzarándokoljon Erdélybe. Aki egyszer ott volt, elmegy aztán többször is, Menjenek Erdélybe. Nézzék meg, hol terem ez a fa. Es azok az emberek, akik ilyen remekeket alkotnak belőle.

Kívánom, hogy e kiállítás nyújtson minél több élvezetet és tanulságot a rokonszenves város művelt közönségének és hogy legyen nevezetes állomása a Bálinték művészi diadalutjának.